

УДК 657:657.47:665.6:334.716

І. Д. П'ятничук,

к. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту, Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, м. Івано-Франківськ

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СИСТЕМА БЮДЖЕТУВАННЯ»

I. D. Piatnychuk,

Ph.D., assistant professor of accounting and auditing, Ivano-Frankivsk University of Law named after King Danylo Galician

FORMATION OF THE MODERN CONCEPTUAL APPROACH TO DEFINITION OF «BUDGETING SYSTEM»

У статті досліджено питання визначення системи бюджетування в сучасних ринкових умовах як самостійної системи. Проведено аналіз різних літературних джерел стосовно визначення поняття «бюджетування». Виявлено різні підходи до розкриття економічної сутності поняття бюджетування. Виокремлено п'ять груп з трактування терміну «бюджетування» з метою поглибленого вивчення його змісту. Виявлено, що розбіжності пов'язані з трактуванням науковцями терміну система бюджетування призводять до відмінностей у виокремленні її функцій. Доведено, що для побудови ефективної системи бюджетування необхідно використовувати інтегрований підхід, який передбачає застосування всіх функцій управління: планування, організації, обліку, контролю, аналізу, мотивації, регулювання, кожна з яких зумовлює формування відповідних підсистем для прийняття дієвих управлінських рішень. На основі проведеного дослідження сформовано сучасний концептуальний підхід до визначення поняття «система бюджетування».

The article examines questions of determination the budgeting system as a separate system in modern market conditions. The analysis of different literature sources about the definition of «the budgeting». Identified different approaches to the disclosure economic substance of the notion budgeting. Detected that divergences associated with the interpretation by scientists of the term budgeting system leads to differences to distinguish her features. It is proved that for an effective budgeting system must use an integrated approach that provides for all functions of management: planning, organizing, recording, monitoring, analysis, motivation, regulation, each of which leads to formation of appropriate sub-systems for taking effective management decisions. On the basis of the research formed the modern conceptual approach to the definition of «budgeting system».

Ключові слова: концептуальний підхід, визначення поняття, бюджетування, система бюджетування, функції, підсистеми.

Keywords: conceptual approach, definition, budgeting, budgeting system, features, subsystems.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Відкритість ринкового середовища України для зарубіжних суб'єктів господарювання формує складні економічні відносини та жорстку конкурентну боротьбу між його учасниками. Ставляться вимоги до постійного підвищення прибутковості, оптимізації використання ресурсів і пошуку їх альтернативних джерел.

За таких умов для досягнення успіху важливим є своєчасне реагування на ситуації, що складаються на ринку, через удосконалення та впровадження інтегрованих управлінських технологій, які можливі за умови налагодженої системи бюджетування. Результатом провадження якої є оперативне прийняття обґрунтованих управлінських рішень з метою підвищення результативності та ефективності функціонування як самих підприємств, так і структурних підрозділів зокрема.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблеми розвитку бюджетування вивчають як зарубіжні, так і вітчизняні науковці: В.В.Бабіченко [1], А.Баландіна [2], А.В.Бугай [3], Н.В.Бугас [4], О.Н.Волкова [5], І.О.Герашенко [6], Н.М.Давиденко [7], Н.М.Долішня [8], Е.Дуда-Пехачек [9], Н.А.Іщенко [10], О.М.Калініна [11], Н.Каришин [12], Р.С.Квасницька [13], Т.К.Киселева [14], С.Є.Ковтун [15], Г.В.Козаченко [16], М.Х.Корецький [17], І.Ю.Ладико [18], К.І.Маліношевська [19], О.Г.Мельник [20], Є.М'яков [21], Ю.Л.Овдій [22], М.Ф.Огійчук [23], Ю.О.Оліфірова [24], С.В.Онищенко [25], Ю.М.Пойда [26], С.А.Сидоров [27], М.І.Скрипник [28], В.В.Смачило [29], М.В.Тарасюк [30], Л.Л.Турова [31], О.Г.Череп [32], Ю.В.Чибісов [33], О.В.Шеремета [34], Ю.О.Шумило [35; 36] та ін.

Однак, питання визначення системи бюджетування як самостійно-сформованої системи в сучасних ринкових умовах залишається недостатньо вивченим.

Постановка завдання. З огляду на виявлену ситуацію вважаємо актуальним формування сучасного концептуального підходу до визначення економічної сутності поняття «система бюджетування».

Вигляд основного матеріалу дослідження. Розгляд сформованого питання слід розпочати з визначення різних підходів до розкриття економічної сутності поняття бюджетування.

Поділяємо думку вченого О.Г.Мельник щодо доцільності виділення окремих груп з трактування терміну «бюджетування» з метою поглибленого вивчення його змісту, а саме:

- 1) трактування бюджетування як процесу розроблення, складання, формування бюджетів організації, тобто ототожнення понять «бюджетування» та «бюджетне планування»;
- 2) трактування бюджетування як технології планування, обліку та контролю грошей, доходів і витрат, фінансових результатів, тобто розгляд бюджетування в контексті бюджетного планування та бюджетного контролювання;
- 3) трактування бюджетування з суб'єктивно індивідуалістичних несхожих позицій;
- 4) найбільш комплексні трактування терміну «бюджетування» [20, с. 22-23].

З огляду на подальший розвиток наукових поглядів й активне їх висвітлення в науковій літературі, нами проведено поглиблене дослідження сучасних трактувань терміну «бюджетування» різними вченими в період з 2005 р. по 2013 р. Результати такого аналізу наведено в табл. 1.

Таблиця 1.
Трактування терміну «бюджетування»

<i>Автор</i>	<i>Трактування терміну «бюджетування»</i>
1	2
Бабіченко В. В. [1]	Під бюджетуванням слід розуміти процес складання бюджетів підприємства на основі взаємозв'язаних прогнозних розрахунків, які визначають доходи і витрати і сприяють ефективному управлінню фінансовими ресурсами, оперативного фінансового планування з використанням різноманітних взаємозв'язаних «прогнозів», які визначають об'єм доходів і пряму витрат підприємства і сприяють ефективному контролю і управлінню виробництвом і реалізацією продукції.
Баландина А. [2]	Бюджетування можна розглядати як специфічний підхід до поєднання планування, обліку, контролю, аналізу і регулювання діяльності холдингу
Бугай В. З., Бугай А. В., Ренгевич Ю. Ю. [3]	Бюджетування – складова частина фінансового планування, результати якого оформляються системою бюджетів, узгоджених за напрямками діяльності та підрозділами підприємства.
Бугас Н. В. [4]	Бюджетування – управлінський інструмент, який використовується в системі управління витратами і основою якого є цілісна фінансово-економічна модель, яка об'єднує взаємозалежні господарські та фінансові процеси і залежить від таких факторів впливу на ефективність впровадження, як фаза розвитку текстильного підприємства, гнучкість менеджменту і готовність його до змін.
Волкова О. Н. [5]	Бюджетування – це процес узгодженого планування і управління діяльністю організації за допомогою бюджетів (кошторисів) і економічних показників, що дозволяють визначити вклад кожного підрозділу і кожного менеджера в досягнення спільних цілей
Герашенко І. О. [6]	Бюджетування – це система погодженого управління підрозділами підприємством в умовах динамічно розвиваючогося, диверсифікованого бізнесу. Бюджетування – це система короткострокового планування, обліку і контролю ресурсів і результатів діяльності комерційної організації по центрам відповідальності або сегментам бізнесу, що дозволяє аналізувати прогнозовані й отримані економічні показники з метою управління бізнес-процесами.
Давиденко Н. М. [7]	Бюджетування – це ефективний інструмент управління фінансами підприємства з метою вироблення оптимальних напрямів використання доходів та формування витрат підприємства у процесі здійснення його фінансово-господарської діяльності; це процес побудови та виконання системи бюджетів.
Долішня Т. І. [8]	Бюджетування – це сучасна управлінська технологія, яка дає змогу аналізувати прогнозовані й отримані фінансові показники з метою обґрунтування прийняття управлінських рішень.
Duda-Piechaczek Edyta [9]	Бюджетування – технічний прийом (елемент) управлінського обліку, який полегшує прийняття довготермінових рішень на підприємствах та вимагає застосування правильних методик оцінки ефективності інвестиційних проектів
Іщенко Н. А. [10]	Бюджетування – це ефективний інструмент фінансового менеджменту, який забезпечує узгодження діяльності структурних підрозділів з метою досягнення поставленої цілі.
Калініна О. М. [11]	Бюджетування – метод управління оборотним капіталом спрямований на виконання короткострокових завдань, що є підґрунтям для досягнення стратегічних цілей підприємства, який охоплює інформацію як внутрішнього, так і зовнішнього характеру за допомогою функцій планування, організації, регулювання, координації, мотивування, контролю.
Каришин Н. [12]	У загальному розумінні бюджетування – це технологія фінансового планування, обліку й контролю витрат і результатів діяльності господарських суб'єктів. Бюджетування – особлива технологія ефективного господарювання і націлена на процес збуту.
Квасницька Р. С., Джерелейко С. О. [13]	Бюджетування – технологія планування системи взаємопов'язаних бюджетів підприємства та його структурних підрозділів на майбутній період часу, здійснення обліку та аналізу відхилень від бюджетних показників, а також контролю за їх виконанням з метою досягнення оптимального співвідношення доходів і витрат підприємства та підвищення фінансової обґрунтованості прийняття управлінських рішень
Киселева Т. К. [14]	Бюджетування – це процес планування майбутніх операцій фірми і оформлення його результатів у вигляді системи бюджетів. Бюджетування – це технологія фінансового планування, обліку і контролю доходів і витрат, що отримуються від бізнесу на всіх рівнях управління, яка дозволяє аналізувати прогнозовані і отримані фінансові показники Бюджетування – це, з одного боку, процес складання фінансових планів і кошторисів, а з іншої – управлінська технологія, призначена для вироблення і підвищення фінансової обґрунтованості ухвалюваних управлінських рішень
Ковтун С. Є. [15]	Бюджетування – це технологія фінансового планування, обліку і контролю доходів і витрат, одержуваних від бізнесу на всіх рівнях управління, що дозволяє аналізувати прогнозовані та отримані фінансові показники.
Корецький М. Х. [17]	Процес підготовки окремих бюджетів на основі оцінки майбутніх результатів операцій за різними альтернативними рішеннями отримав назву бюджетування. Бюджетування – це, з одного боку, процес складання фінансових планів і кошторисів, а з іншого боку – управлінська технологія, призначена для вироблення й підвищення фінансової обґрунтованості прийняття управлінських рішень; це технологія фінансового

	планування, обліку і контролю доходів і витрат одержаних від бізнесу на всіх рівнях керівництва, що дозволяє аналізувати прогнозовані й отримані фінансові показники.
Ладыко И. Ю., Ладыко Л. Н. [18]	Бюджетування – це процес формування і виконання бюджету підприємства на основі бюджетів окремих підрозділів, тобто бюджетування можна розглядати як технологію організації бюджетного планування підприємства.
М'ягков Є., Кийка С., Баликін В. [21]	Бюджетування – це регламентований процес формування, розгляду, затвердження бюджету підприємства, контролю його виконання.
Маліношевська К. І. [19]	Бюджетування – система вибору цілей у межах прийнятої стратегії, розробки фінансових планів майбутніх операцій компанії, мотивацію персоналу і контроль за виконанням цих планів.
Мельник О. Г. [20]	Бюджетування – управлінська технологія, що передбачає формування бюджетів для обраних об'єктів та їх використання з метою забезпечення оптимальної структури та співвідношення доходів та витрат, надходжень та видатків, активів та пасивів організації чи її ланок для досягнення встановлених цілей з урахуванням впливу середовища функціонування.
Овдій Ю. Л. [22]	Бюджетування в банку – це управлінська технологія, яка поєднує процес оперативного фінансового планування, обліку і контролю операцій банку.
Оліфірова Ю. О. [24]	Бюджетування – механізм забезпечення планової (нормативної) інформації, необхідної для оцінки й контролю ходу виконання бюджетних управлінських рішень.
Онищенко С. В. [25]	Бюджетування – процес організації управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів господарювання, який ґрунтується на розробці бюджетів у розрізі центрів, відповідальності чи/та напрямів діяльності, організації контролю за їх виконанням, аналізу відхилень від бюджетних показників та регулюванні на цій основі господарської діяльності з метою узгодження й досягнення намічених результатів на всіх рівнях управління.
Пойда Ю. М. [26]	Бюджетування – це процес погодженого планування і управління діяльністю підприємства за допомогою бюджетів і економічних показників, які дають змогу визначити внесок кожного підрозділу і керівника для досягнення загальних цілей. Іншими словами, це технологія фінансового планування, обліку та контролю доходів і витрат, одержаних від діяльності на всіх рівнях управління, яка дає можливість аналізувати прогнозовані й одержані фінансові результати.
Сидоров С. А. [27]	Бюджетування – це процес складання і реалізації бюджету в практичній діяльності компанії. Бюджетування – це безперервна процедура складання і виконання бюджетів.
Скрыпник М. И. [28]	Бюджетування – це процес планування майбутніх операцій підприємства, сутність якого полягає в здійсненні періодичного планування, забезпеченні координації виробничих і створення основи для оцінки та контролю виконання запланованих показників.
Смачило В. В. [29]	Бюджетування – це технологія складання фінансового плану; це процес, який передбачає координацію та організацію роботи підрозділів, виконує функції планування, контролю, мотивації та має фінансову спрямованість.
Тарасюк М. В. [30]	Бюджетування в торговельних підприємствах та об'єднаннях – динамічна управлінська технологія, що забезпечує обробку значного масиву даних про стан внутрішнього та зовнішнього середовища для формування необхідного інформаційного забезпечення, заснована на складанні, обліку виконання, оперативному коригуванні, контролі, консолідації та оцінці виконання бюджетів торговельного підприємства або об'єднання, яка дозволяє поєднати та гармонізувати всі функції управління, бізнес-процеси та бізнес-об'єкти, досягти найкращих результатів у встановлені строки, організувати матеріальні та фінансові потоки, забезпечити прозорість та обґрунтованість управлінських рішень.
Турова Л. Л. [31]	Бюджетування – це частина управлінського обліку й загальної технології управління, що забезпечує підприємствам можливість отримати переваги перед конкурентами через створення ефективної системи управління ресурсами.
Козаченко Г. В. [16]	Бюджетування є багатофункціональним інструментарієм управлінського обліку, використання якого дає змогу здійснювати планування, координацію і кооперування діяльності структурних підрозділів підприємства, мотивацію персоналу через орієнтацію на досягнення цілей підприємства.
Огійчук М. Ф. [23]	Бюджетування – це стандартизований процес визначення обсягу і складу витрат, пов'язаних з діяльністю окремих структурних одиниць і підрозділів та забезпечення покриття цих витрат результатами підприємства.
Череп О. Г. [32]	Бюджетуванням прийнято називати процес складання бюджетів підприємства, в результаті якого відбувається об'єднання та координація планування, обліку, аналізу, управління діяльністю підприємств з метою забезпечення найоптимальніших фінансових результатів, а також контролю за його виробничою та фінансово-господарською діяльністю.
Чибісов Ю. В. [33]	Бюджетування є підсистемою загальної системи управління підприємством, це система яка, включає в себе бюджетне планування, облік виконання бюджету та бюджетний контроль.
Шеремета О. В. [34]	Бюджетування як технологія управління являє собою певну систему дій у галузі управління і передбачає послідовне здійснення чотирьох груп основних операцій: визначення мети управління, збирання та переробка інформації, прийняття рішень, організацію виконання рішень, здійснення обліку та контролю за виконанням рішень.
Шумило Ю. О. [35]	Бюджетування – оперативне фінансове планування на підприємстві в розрізі центрів відповідальності, що забезпечує управління доходами, витратами, фінансовими результатами на основі використання бюджетів.

Шумило Ю. О. [36]	Бюджетування – це короткострокове планування доходів і витрат підприємства, за допомогою якого здійснюється управління його фінансово-господарської діяльності.
	Бюджетування можемо розглядати, з одного боку, як процес складання бюджетів, а з іншого – як управлінську технологію, призначену для управління виробництвом і підвищення фінансової обґрунтованості прийнятих управлінських рішень.

Таким чином, першу групу формують твердження авторів (А.В.Бугай, В.З.Бугай, Ю.Ю.Ренгевич [3], Т.К.Киселева [14], І.Ю.Ладико, Л.Н.Ладико [18], С.А.Сидоров [27], Ю.О.Шумило [35; 36] та ін.), що бюджетування – це процес складання, виконання і реалізації системи бюджетів. Тобто, відбувається отождоження бюджетування із бюджетним плануванням. Однак, вважаємо це не доречним, оскільки, процес бюджетування розглядається тільки з боку планування майбутніх операцій в діяльності підприємства, та не передбачає інших, не менш важливих функцій – організації, контролю, мотивації та регулювання.

Дещо розвинула твердження даної групи Ю.О.Шумило, яка дає декілька трактувань терміну «бюджетування»: 1) «... як оперативне фінансове планування на підприємстві в розрізі центрів відповідальності...» [35, с. 8] , та 2) «... це короткострокове планування доходів і витрат підприємства...» [36, с. 106], акцентувавши тут увагу на плановому короткостроковому характері бюджетування, хоча в літературі розрізняють довгострокове та короткострокове бюджетування [14, с. 10].

Друга група суджень авторів (Є.М'ягков, В.Баликін, С.Кийко [21], Н.Каришин [12], С.Ковтун [15], М.Скрипник [28], Ю.Чибісов [33], О.Шеремета [34] та ін.), які наводять більш ширше визначення поняття «бюджетування», зокрема, що це технологія, яка включає в себе планування, облік та контроль, однак, не розглядається мотиваційний та регуляційний аспекти.

Розширила характеристики процесу бюджетування цієї групи М.І.Скрипник, яка хоча й підкреслює, що це процес планування майбутніх операцій, однак, звертає увагу і на можливість здійснення координації та оцінки показників.

Третю групу сформували твердження авторів щодо бюджетування із суб'єктивно індивідуалістичних несхожих позицій (О.Н.Волкова [5], І.О.Герашенко [6], Е.Дуда-Пехачек [9], Б.А.Іщенко [10], О.М.Калініна [11], Г.В.Козаченко [16], К.І.Маліношевська [19], М.Ф.Огійчук [23], Ю.О.Оліфірова [24], Л.Л.Турова [31], Ю.О.Шумило [35; 36] та ін.).

Так, О.М.Калініна, вказує, що «бюджетування – це метод управління оборотним капіталом спрямований на виконання короткострокових завдань ...» [11, с. 15-16]. Однак, слід звернути увагу на те, що бюджетування – це певний процес, управлінська технологія, і тому не можна його трактувати як метод управління. Це пояснюється тим, що під «методом» розуміють як конкретний прийом чи спосіб [20, с. 21]. Крім цього, наведений вище автор розглядає бюджетування як метод управління оборотним капіталом, у той час, коли бюджетування охоплює всі активи й пасиви підприємства в цілому, як у короткостроковому періоді, так і в довгостроковому.

Е.Дуда-Пехачек, Г.В.Козаченко і Л.Л.Турова відзначають, що бюджетування – це інструментарій, технічний прийом або частина управлінського обліку [9, с. 5; 16, с. 271; 31].

Дещо суперечливе трактування терміну наводить О.Н.Волкова, вказуючи, що це процес узгодженого планування і управління діяльністю організації, однак, планування і є функцією управління, тому як можна узгоджувати процес планування і управління залишається незрозумілим. При цьому, автор у твердженні цілком правомірно вказує на можливість визначення вкладу кожного підрозділу і кожного менеджера в досягненні спільних цілей [5].

Четверта група переконань науковців (В.В.Бабіченко [1], Р.С.Квасницька [13], О.Г.Мельник [20], С.В.Онищенко [25], Ю.М.Пойда [26] та ін.), що наводять комплексні визначення терміну «бюджетування». Наприклад, такі вчені розглядають бюджетування як управлінську технологію, що передбачає формування бюджетів у розрізі центрів відповідальності, напрямів діяльності з метою забезпечення оптимального співвідношення фінансових ресурсів, здійснення обліку і аналізу відхилень від бюджетних показників, а також організацію контролю за їх виконанням та регулювання на цій основі господарської діяльності підприємства [20, с. 23; 25, с. 42; 13, с. 78].

Слід зазначити, що таке групування трактувань терміну «бюджетування» є умовним, оскільки, один автор може давати кілька тверджень і відноситись до різних груп.

Однак, сучасні ринкові умови функціонування підприємств формують нові вимоги до визначення терміну «бюджетування» та не задовольняються загальними поняттями, а потребують їх деталізації із врахуванням галузевих особливостей. Це дасть змогу підвищити ефективність процесу бюджетування в окремих галузях діяльності.

Тому виділяємо п'яту групу, яку формують твердження дослідників, що трактують бюджетування із врахуванням галузевих особливостей (А.С.Баландіна [2], Н.В.Бугас [4], Ю.Л.Овдій [22], М.В.Тарасюк [30] та ін.). Зокрема, Ю.Л.Овдій наводить визначення бюджетування в банку [22, с. 8], Н.В.Бугас – текстильного підприємства [4, с. 8], а М.В.Тарасюк дає визначення бюджетування в торговельних підприємствах та об'єднаннях [30, с. 11].

Внаслідок проведеного дослідження було сформовано власне бачення стосовно галузевих особливостей трактування терміну «бюджетування», розуміючи під цим управлінську технологію, яка через призму системи бюджетів, які побудовані із урахуванням галузевої специфіки, забезпечує організацію роботи як відокремлених структурних підрозділів, так і підприємства в цілому, із застосуванням операцій з плануванням, організацією, обліку, аналізу, регулювання, мотивації та контролю за доходами і витратами, активами і пасивами, грошовими потоками та іншими аспектами діяльності, для прийняття ефективних управлінських рішень з метою досягнення поставлених стратегічних цілей.

Система бюджетування як і будь-яка інша система характеризується сукупністю складових елементів, які внаслідок своєї взаємодії зумовлюють оптимальну організацію людей, процесів та технологій у відповідності до сформованих бюджетів з метою реалізації заданої стратегії.

Тому розкриття повної сутності поняття «система бюджетування», передбачає визначення таких складових його елементів, як: завдання, об'єкти, суб'єкти, функції, принципи, методи та види, що актуалізує необхідність подальших досліджень стосовно концептуалізації категоріального апарату цієї системи.

Так, розбіжності пов'язані з трактуванням науковцями терміну система бюджетування відповідно призводять до відмінностей у виокремленні її функцій.

Зокрема, різними авторами наводяться такі функції:

- прогнозування і управління, контроль і аналіз; стимулювання; інтегрування; бюджетне планування [37, с. 33];

- регулювання фінансових концепцій, прорахунок різних варіантів бюджету; координація; мотивація [38, с. 153];

- планування; координація; комунікація; контроль; прогнозування фінансового стану, ресурсів, доходів і витрат; оцінка ефективності роботи підприємства; орієнтування на досягнення завдань; стимулювання; навчання менеджерів, тобто, підвищення професіоналізму [36, с. 109; 40, с. 43];

- планування діяльності підприємства; прорахунок різних варіантів бюджету; моніторинг виконання бюджетів і процесів виробничо-господарської діяльності; аналіз виконання бюджету [4, с. 29-30].

Вважаємо за доцільне виокремлення в системі бюджетування функції мотивування, суть якого полягає в стимулюванні, підвищенні зацікавленості учасників бюджетування щодо виконання бюджетних показників та досягнення загальної мети підприємства через визначення і розподіл відповідальності між керівниками об'єктів бюджетування та формування на цій основі оцінки ефективності їх роботи.

Слід зазначити, що налагоджена система бюджетування передбачає ефективне управління як витратами та відповідними їм доходами, так і управління грошовими потоками в частині прогнозування грошових надходжень та здійснення грошових платежів, що дозволяє передбачити в бюджетному періоді брак готівкових коштів або їхній залишок та вчасно вжити відповідні коригувальні заходи щодо оптимального розподілу вказаних потоків. Це сприяє збалансованню фінансових ресурсів і забезпеченню ліквідності та платоспроможності підприємства.

На основі вище наведеного можна зробити висновок, що для побудови ефективної системи бюджетування необхідно використовувати інтегрований підхід, який передбачає виконання всіх функцій управління: планування, організації, обліку, контролю, аналізу, мотивації, регулювання, кожна з яких зумовлює формування відповідних підсистем для прийняття дієвих управлінських рішень.

Однак, для інформування, що полягає в доведенні до відома учасників бюджетного процесу інформації щодо планових показників, відповідальності за виконання бюджетних цілей та ролі керівного об'єкта бюджетування в загальній системі, що забезпечить злагоджену роботу на підприємстві, важливим є побудова управлінського обліку, який здійснює своєчасне забезпечення необхідною інформацією всі складові системи бюджетування процесу. Також суттєвим є зворотний зв'язок інформаційного потоку в частині витрат, доходів та грошових ресурсів (від керівників підприємства до менеджерів структурних підрозділів) про поточну ситуацію процесу господарювання та реальність досягнення поставлених завдань, що в свою чергу сприятиме своєчасному реагуванню на відхилення в роботі та прийняття додаткових коригуючих управлінських рішень. Після закінчення бюджетного періоду керівникові вищого рівня повідомляється у відповідній формі про результати виконання бюджетів, що виступає основою для складання планів на майбутній період.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, проведене дослідження стосовно формування

сучасного концептуального підходу до визначення поняття «система бюджетування» дало можливість обґрунтувати його як систему управління внутрішнім процесом формування витрат, доходів та грошових потоків підприємства на базі управлінського обліку, яка реалізується шляхом виконання всіх управлінських функцій (планування, організації, контролю, аналізу, мотивації та регуляції) кожна з яких зумовлює формування відповідних підсистем, для прийняття обґрунтованих рішень з урахуванням галузевих особливостей функціонування підприємств.

Однак, поряд з цим встановлено, що якісний розвиток бюджетування можливий лише за умови функціонування налагодженої системи бюджетування, що формується із власним категоріальним апаратом з урахуванням специфіки галузі. Тому розкриття повної сутності поняття «система бюджетування», передбачає у свою чергу концептуалізацію таких складових його елементів, як: завдання, об'єкти, суб'єкти, функції, принципи, методи та види, що становить інтерес для подальшого вивчення.

Список літератури.

1. Бабіченко В. В. Бюджетування в системі фінансового планування (на прикладі ЗАТ транснаціональної фінансово-промислової нафтової компанії «Укртатнафта») [Текст] : Дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01 / Київський національний економічний ун-т. – К., 2005. – 224 арк.
2. Баландина А. Построение системы бюджетирования в холдинговых структурах [Текст] / А. Баландина // Вестник Томского государственного университета. – 2007. – № 296. – С. 134-140.
3. Бугай В. З. Аспекти бюджетування в управлінні господарською діяльністю на підприємстві [Текст] / В. З. Бугай, А. В. Бугай, Ю. Ю. Ренгевич // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 4 (8). – С. 10-16.
4. Бугас Н. В. Управління витратами текстильних підприємств на основі бюджетування [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Н. В. Бугас ; Київ. нац. ун-т технології та дизайну. – К., 2010. – 19 с.
5. Волкова О. Н. Бюджетирование и финансовый контроль в коммерческих организациях [Текст] / О. Н. Волкова. – М. : Финансы и статистика, 2005. – 268 с.
6. Герашенко І. О. Бюджетування як сучасний метод управління собівартістю продукції в ринкових умовах [Текст] / І. О. Герашенко // Науково-технічний збірник. Комунальне господарство міст. – 2011. – № 98. – С. 281-287.
7. Давиденко Н. М. Удосконалення організаційно-фінансової структури корпоративного підприємства для бюджетування [Текст] / Н. М. Давиденко // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2008. – № 21, ч. 1. – С. 180-184.
8. Долішня Т. І. Бюджетування як один із інструментів ефективного формування та управління витратами [Текст] / Т. І. Долішня // Сталий розвиток економіки. – 2011. – № 7. – С. 179-183.
9. Duda-Piechaczek Edyta. Budżetowanie jako narzędzie rachunkowości zarządczej. – Gliwice : HELION, 2007. – 201 s.
10. Іщенко Н. А. Організація бюджетування в системі фінансового планування на підприємстві [Електронний ресурс] / Б. А. Іщенко // Збірник наукових праць Кіровоград. нац. тех. ун-ту. Економічні науки. – 2011. – № 19. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Npkntu_e/2011_19/stat_19/42.pdf
11. Калініна О. М. Бюджетування як метод управління оборотним капіталом промислового підприємства [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / О. М. Калініна ; Харків. нац. екон. ун-т. – Харків, 2007. – 22 с.
12. Каришин Н. Бюджетування в системі бухгалтерського обліку [Текст] / Н. Каришин // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1 (26). – С. 164-169.
13. Квасницька Р. С. Сутність та класифікація суб'єктів господарювання [Текст] / Р. С. Квасницька, С. О. Джерелейко // Вісник Хмельницького національного університету. Серія : Економічні науки. – 2010. – № 5. – Т. 1. – С. 78-82.
14. Киселева Т. К. Бюджетирование – механизм управления финансами предприятия [Текст] / Т. К. Киселева. – З. : ЦНТИ, 2005. – 140 с.
15. Ковтун С. С. Бюджетування на сучасному підприємстві, або Як ефективно управляти фінансами [Текст] / С. С. Ковтун. – Х., 2005. – 340 с.
16. Управління затратами підприємства [Текст] : монографія / [Козаченко Г. В., Погорелов Ю. С., Хлапюнов Л. Ю., Макухін Г. А.]. – К. : Лібра, 2007. – 320 с.
17. Корецький М. Х. Управлінський облік [Текст] : навч. посібник. / М. Х. Корецький, Н. В. Дацій, Л. В. Пельтек. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 296 с.
18. Ладько І. Ю. Специфіка реалізації процесно-орієнтованого бюджетного управління підприємством [Електронний ресурс] / І. Ю. Ладько, Л. Н. Ладько // Економіка. Менеджмент. Підприємство. Збірник наукових праць. – 2008. – № 20. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Emp/2008_20/ladiko.pdf
19. Маліношевська К. І. Сучасні проблеми бюджетування маркетингових комунікацій [Текст] / К. І. Маліношевська // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 10 (124). – С. 164-169.
20. Мельник О. Г. Формування системи бюджетування та збалансованої системи індикаторів діяльності підприємства : теоретичні засади та методичні положення (на прикладі машинобудування) [Текст] : монографія / О. Г. Мельник. – Л. : Укрпол, 2008. – 240 с.
21. М'ягков Є. Бюджетування на промисловому підприємстві : досвід ВАТ «Дніпроспецсталь» [Текст] / Є. М'ягков, С. Кийка, В. Баликін // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 3. – С. 23-31.
22. Овдій Ю. Л. Бюджетування в системі фінансового планування банків [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 – «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Ю. Л. Овдій ; Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. – Київ, 2006. – 19 с.
23. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами [Текст] : підручник / [М. Ф. Огійчук, В. Я. Плаксієнко, М. І. Беленкова та ін.]; за ред. проф. М. Ф. Огійчука. – [6-те вид., переробл. і допов.]. – К. : Алерта, 2011. – 1042 с.
24. Оліфірова Ю. О. Бюджетування грошових коштів у системі управління підприємством [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 – Економіка, організація і управління підприємствами / Ю. О. Оліфірова ; Донецьк. держ. ун-т екон. і торг. ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2006. – 22 с.
25. Онищенко С. В. Бюджетування в системі фінансового управління підприємством [Текст] / С. В. Онищенко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 6. – С. 42-51.
26. Пойда Ю. М. Бюджетування та його роль в системі обліку і контролю [Текст] / Ю. М. Пойда // Економіка АПК. – 2006. – № 9. – С. 92-97.
27. Сидоров С. А. Організація бюджетування в системі управленческого учета [Текст] : Дис. ... канд. екон. наук : 08.00.12 «Бухгалтерский учет, статистика» / Московский Государственный университет им. М. В. Ломоносова. – М., 2005. – 219 арк.
28. Скрыпник М. И. Бюджетирование в системе управленческого учёта операционных и функциональных затрат [Текст] / М. И. Скрыпник // Экономика Крыма. – 2010. – № 3 (32). – С. 169-174.
29. Смачило В. В. Формування системи бюджетування газорозподільних підприємств [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 – «Економіка, організація і управління підприємствами» / В. В. Смачило ; Укр. держ. академ. залізнич. транспорту. – Харків, 2005. – 26 с.
30. Тарасюк М. В. Бюджетування в торговельних підприємствах та об'єднаннях [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 – «Економіка, організація і управління підприємствами» / М. В. Тарасюк ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – Київ, 2006. – 32 с.
31. Турова Л. Л. Бюджетування як один із напрямків планування діяльності на підприємстві [Електронний ресурс] / Л. Л. Турова // Проблеми системного підходу в економіці. Електронне наукове фахове видання. – 2011. – № 4. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2011_4/Turova_411.htm
32. Череп О. Г. Роль бюджету та процесу бюджетування в управлінні підприємством [Текст] / О. Г. Череп, О. Ю. Стремидло // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2011. – № 1 (4). – С. 445-451.
33. Чибісов Ю. В. Бухгалтерський облік виробничої діяльності в системі бюджетування : теоретико-методичні основи [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» / Ю. В. Чибісов ; Держ. академ. стат., обліку та аудиту Держкомстату Укр. – Київ, 2008. – 22 с.
34. Шеремета О. В. Механізм бюджетування витрат операційної діяльності [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (машинобудування)» / О. В. Шеремета ; Хмельниц. нац. ун-т. – Хмельницький, 2009. – 19 с.
35. Шумило Ю. О. Управління витратами в умовах бюджетування на підприємстві [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Ю. О. Шумило ; ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К., 2010. – 19 с.
36. Шумило Ю. О. Бюджетування як важливий елемент операційного планування [Текст] / Ю. О. Шумило // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 7 (73). – С. 105-111.

37. Мусієнко В. Д. Оцінка економічної ефективності діяльності підприємств в умовах бюджетування [Текст] / В. Д. Мусієнко, А. А. Ковтун, Н. А. Молозіна // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. – 2009. – № 4 (20). – С. 32-37.

38. Квасницька Р. Бюджетування як сучасний інструмент фінансового управління діяльності підприємств [Електронний ресурс] / Р. Квасницька, Л. Боднарчук // Наукові засади сталого розвитку економіки : Матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. – Тернопіль, 2011. – С. 153-155. – Режим доступу : http://confiarpv.at.ua/publ/konf_16_17_chervnja_2011_r/sekcija_5_ekonomichni_nauki/bjudzhetuvannja_jak_suchasnij_instrument_finsanovogo_upravlinnja_dijalnosti_pidpriemstv/17-1-0-941.

References.

- Babichenko, V.V. (2005), "Budgeting in the Financial Planning (for example JSC transnational financial and industrial oil company "Ukratnafta")", Abstract of Ph.D. dissertation, Economics and business management, Kyiv National Economic University, Kyiv, Ukraine.
- Balandina, A. (2007), "Building a budgeting system in holding structures", *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta*, vol. 296, pp. 134-140.
- Buhay, V.Z. Buhaj, A.V. and Renhevych, Yu.Yu. (2010), "The aspects of budgeting in the management of economic activities of the enterprise", *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu*, vol. 4 (8), pp. 10-16.
- Buhas, N.V. (2010), "Cost Management of textile enterprises based of budgeting", Ph.D. Thesis, Economics and management (by sector), Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine.
- Volkova, O.N. (2005), *Bjudzhetirovanie i finansovyy kontrol' v kommercheskih organizacijah* [Budgeting and financial control in commercial organizations], Finansy i statistika, Moskva, Rosija.
- Heraschenko, I.O. (2011), "Budgeting as a modern method of control cost of production in the market conditions", *Naukovo-tekhnichnyj zbirnyk. Komunal'ne gospodarstvo mist*, vol. 98, pp. 281-287.
- Davydenko, N.M. (2008), "Improvement of organizational and financial structure of the corporate enterprise for budgeting", *Zbirnyk naukovykh prats' Cherkas'koho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu. Seriya : Ekonomichni nauky*, vol. 21, no. 1, pp. 180-184.
- Dolishnia, T.I. (2011), "Budgeting as one of the tools for efficient forming and management of costs", *Stalyj rozvytok ekonomiky*, vol. 7, pp. 179-183.
- Duda-Piechaczek, E. (2007), *Budzetowanie jako narzedzie rachunkowosci zarzadczej*, HELION, Gliwice, Polska.
- Ischenko, N.A. (2011), "The organization budgeting in the system of financial planning company", *Zbirnyk naukovykh prats' Kirovohrads'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, [Online], vol. 19, available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Npkntu_e/2011_19/stat_19/42.pdf (Accessed 3 Sept 2013).
- Kalinina, O.M. (2007), "Budgeting as a method of working capital management of industrial enterprise", Ph.D. Thesis, Economics and management (by sector), Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine.
- Karyshy, N. (2010), "Budgeting in system of accounting", *Halyts'kyj ekonomichnyj visnyk*, vol. 1 (26), pp. 164-169.
- Kvasnyts'ka, R.S. and Dzherelejko, S.O. (2010), "The essence and the classification of business entities", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Seriya : Ekonomichni nauky*, vol. 5, no. 1, pp. 78-82.
- Kyseleva, T.K. (2005), *Bjudzhetirovanie – mehanizm upravlenija finansami predprijatija* [Budgeting – the mechanism of financial management enterprise], CNTI, Zaporizhzhia, Ukraine.
- Kovtun, S.Ye. (2005), *Biudzhetuvannia na suchasnomu pidpriemstvi, abo Yak efektyvno upravliaty finansamy* [Budgeting in the modern enterprise, or how effectively manage finances], Faktor, Kharkiv, Ukraine.
- Kozachenko, H.V. Pohorelov, Yu.S. Khlap'onov, L.Yu. and Makukhin, H.A. (2007), *Upravlinnia zatratamy pidpriemstva* [Management costs of the enterprise], Libra, Kyiv, Ukraine.
- Korets'kyj, M.Kh. Datsij, N.V. and Pel'tek, L.V. (2007), *Upravlins'kyj oblik* [Management Accounting], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
- Ladyko, I.Ju. and Ladyko, L.N. (2008), "The specifics of the process-oriented budget management of the enterprise", *Ekonomika. Menedzhment. Pidpriemnytstvo. Zbirnyk naukovykh prats'*, [Online], vol. 20, available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Emp/2008_20/ladiko.pdf (Accessed 14 Apr 2013).
- Malinoshevs'ka, K.I. (2011), "Modern problems in budgeting of marketing communications", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 10 (124), pp. 164-169.
- Meľnyk, O.H. (2008), *Formuvannia systemy biudzhetuvannia ta zbalansovanoi systemy indyktoriv diial'nosti pidpriemstva : teoretychni zasady ta metodychni polozhennia (na prykladi mashynobuduvannia)* [Formation of budgeting system and balanced system of indicators of activity enterprise: theoretical foundations and methodological position (for example, mechanical engineering)], Ukrpol, L'viv, Ukraine.
- M'iahhov, Ye. Kyjka, S. and Balykin, V. (2005), "Budgeting at the industrial enterprise: the experience of VAT "Dniprospejsstal", *Bukhhalters'kyj oblik i audit*, vol. 3, pp. 41-45.
- Ovdiy, Yu.L. (2006), "Budgeting in the Financial Planning Banks", Ph.D. Thesis, Finance, monetary circulation and credit, Kyiv National Economic universytet Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine.
- Ohijchuk, M.F. Plaksienko, V.Ya. and Belenkova, M.I. (2011), *Finansovyy ta upravlins'kyj oblik za natsional'nyimi standartamy* [Financial and Managerial Accounting by national standards], 6th ed, Alerta, Kyiv, Ukraine.
- Olifirova, Yu.O. (2006), "Budgeting money in system of enterprise management", Ph.D. Thesis, Economics, organization and management, Donetsk State University of Economics and Trade named after M. Tugan-Baranovsky, Donetsk, Ukraine.
- Onyschenko, S.V. (2006), "Budgeting in system of enterprise financial management", *Bukhhalters'kyj oblik i audit*, vol. 6, pp. 42-51.
- Pojda, Yu.M. (2006), "Budgeting and his role in system of accounting and control", *Ekonomika APK*, vol. 9, pp. 92-97.
- Sidorov, S.A. (2005), "Organization of budgeting in the management accounting system", Abstract of Ph.D. dissertation, Accounting and Statistics, Moscow State University named after M.V. Lomonosov, Moscow, Rosiya.
- Skrypnyk, M.I. (2010), "Budgeting in management accounting system of operational and functional costs", *Ekonomyka Kryma*, vol. 3 (32), pp. 169-174.
- Smachylo, V.V. (2005), "Formation of the budgeting gas distribution enterprises", Ph.D. Thesis, Economics, organization and management, Ukrainian State Academy of Railway Transport, Kharkiv, Ukraine.
- Tarasjuk, M.V. (2006), "Budgeting in commercial enterprises and associations", Ph.D. Thesis, Economics, organization and management, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine.
- Turova, L.L. (2011), "Budgeting as one of the directions of planning activities at the enterprise", *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*, [Online], vol. 4, available at: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2011_4/Turova_411.htm (Accessed 23 Aug 2013).
- Cherep, O.H. and Stremyldo, O.Yu. (2011), "The role of budget and budgeting process in enterprise management", *Biuletin' Mizhnarodnoho Nobelivs'koho ekonomichnoho forumu*, vol. 1 (4), pp. 445-451.
- Chybisov, Yu.V. (2008), "Accounting industrial activities in budgeting: theoretical and methodological foundations", Ph.D. Thesis, Accounting, Analysis and Audit (by sector), State Academy of Statistics Accounting and Auditing Committee of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
- Sheremeta, O.V. (2009), "Mechanism of budgeting costs operating", Ph.D. Thesis, Economics and management (engineering), Khmelnytsky National University, Khmelnytsky, Ukraine.
- Shumilo, Yu.O. (2010), "Cost management in the enterprise budgeting", Ph.D. Thesis, Money, finance and credit, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine.
- Shumylo, Yu.O. (2007), "Budgeting as an important element of operational planning", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 7 (73), pp. 105-111.
- Musiienko, V.D. Kovtun, A.A. and Molozina, N.A. (2009), "Evaluation of the economic effectiveness of activities enterprises in the budgeting", *Visnyk Kryvoriz'koho ekonomichnoho instytutu KNEU*, vol. 4 (20), pp. 32-37.
- Kvasnyts'ka, R. and Bodnarchuk, L. (2011), "Budgeting as a modern tool of financial management activity of the enterprises", *Naukovi zasady staloho rozvytku ekonomiky* [Scientific basis for sustainable economic development], Mizhnarodna naukovo-praktychna Internet-konferentsiia [International Scientific and Practical Internet Conference], [Online], available at: http://confiarpv.at.ua/publ/konf_16_17_chervnja_2011_r/sekcija_5_ekonomichni_nauki/bjudzhetuvannja_jak_suchasnij_instrument_finsanovogo_upravlinnja_dijalnosti_pidpriemstv/17-1-0-941 (Accessed 27 May 2013).

ТОВ "ДКС Центр"